Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
MELCHIOR WATHELET
föredraget den 26 mars 2015[1]

Mål C-89/14

A2A SpA
mot
Agenzia delle Entrate

(begäran om förhandsavgörande från Corte suprema di cassazione (Italien))

”Begäran om förhandsavgörande — Statligt stöd — Beslut om återkrav av olagligt stöd — Metod för att beräkna räntan som ska tillämpas för detta återkrav — Förordning (EG) nr 794/2004 — Artikel 11 — Sammansatt ränta — Artikel 13 — Tidpunkt för ikraftträdande — Nationell lagstiftning som hänvisar till bestämmelserna i förordning (EG) nr 794/2004 som föreskriver att sammansatt ränta ska tillämpas — Bestämmelser vilkas tidsmässiga tillämpningsområde inte omfattar beslutet om återkrav — Allmänna principer i unionsrätten”

I – **Inledning**

1. Begäran om förhandsavgörande, som inkom till domstolens kansli den 21 februari 2014, har framställts i ett mål mellan A2A SpA (nedan kallat A2A) och Agenzia delle Entrate (skattemyndigheten). Målet rör återkrav som riktats mot A2A av stöd som förklarats vara olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden genom kommissionens beslut 2003/193/EG av den 5 juni 2002 om statligt stöd i form av de skattebefrielser och lån med reducerade räntesatser som Italien beviljat till förmån för allmännyttiga företag med offentligt majoritetsaktieinnehav.[2]

2. Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 14 i rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel [108 FEUF][3] och av artiklarna 9, 11 och 13 i kommissionens förordning (EG) nr 794/2004 om genomförande av rådets förordning nr 659/1999[4].

3. Den nationella domstolen har framför allt sökt klarhet i huruvida dessa bestämmelser står i strid med nationella bestämmelser som, med hänvisning till artiklarna 9 och 11 i förordning nr 794/2004, föreskriver att sammansatt ränta ska tillämpas som metod för beräkningen av ränta på stödet som återkrävs. Jag kan emellertid redan inledningsvis framhålla att enligt artikel 13 i förordningen, vilken de nationella bestämmelserna inte hänvisar till, var beräkningssättet i fråga inte tillämpligt i tiden (*ratione temporis*) på stödet som är i fråga i målet.

1 — Originalspråk: franska.
2 — EUT L 77, 2003, s. 21.
3 — EGT L 83, s. 1.
4 — EGT L 140, s. 1.

II – **Tillämpliga bestämmelser**

A – *Unionsrätt*

1. Beslut 2003/193

4. Den 5 juni 2002 antog kommissionen beslut 2003/193. Artiklarna 2 och 3 däri har följande lydelse.

”Artikel 2

Den treåriga befrielse från inkomstskatt som föreskrivs i artikel 3.70 i lag nr 549 av den 28 december 1995 och i artikel 66.14 i lagdekret nr 331 av den 30 augusti 1993, omvandlat till lag nr 427 av den 29 oktober 1993, och de fördelar som följer av de lån som beviljats enligt artikel 9a i lagdekret nr 318 av den 1 juli 1986, som i ändrad lydelse omvandlats till lag nr 488 av den 9 augusti 1986, till förmån för aktiebolag med offentligt majoritetsaktieinnehav som bildats i enlighet med lag nr 142 av den 8 juni 1990, utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel [107.1 FEUF].

Detta stöd är inte förenligt med den gemensamma marknaden.

Artikel 3

Italien skall vidta alla åtgärder som är nödvändiga för att från stödmottagarna återkräva det stöd som beviljats enligt de stödordningar som avses i artikel 2 och som olagligen redan utbetalats till stödmottagarna.

Återkravet skall ske utan dröjsmål och i enlighet med förfarandena i nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa detta beslut.

Det stöd som skall återkrävas skall innefatta ränta som löper från den dag stödet stod till stödmottagarnas förfogande till den dag det har återbetalats. Räntan skall beräknas på grundval av den referensränta som används vid beräkningen av bidragsekvivalenten inom ramen för regionalstöd.”

5. Republiken Italien delgavs beslut 2003/193 den 7 juni 2002.

2. Förordning nr 659/1999

6. Artikel 14 i förordningen har rubriken ”Återkrav av stöd”. Däri föreskrivs följande:

”1. Vid negativa beslut i fall av olagligt stöd skall kommissionen besluta att den berörda medlemsstaten skall vidta alla nödvändiga åtgärder för att återkräva stödet från mottagaren (nedan kallat beslut om återkrav). Kommissionen skall inte återkräva stödet om detta skulle stå i strid med en allmän princip i gemenskapsrätten.

2. Det stöd som skall återkrävas enligt ett beslut om återkrav skall innefatta ränta med en lämplig räntesats som fastställs av kommissionen. Räntan skall betalas från det datum då det olagliga stödet stod till stödmottagarens förfogande till det datum då det har återbetalats.

3. Utan att det påverkar förordnanden av Europeiska [unionens] domstol enligt artikel [278 FEUF] skall återkravet verkställas utan dröjsmål och enligt den berörda medlemsstatens förfaranden enligt nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa kommissionens beslut. I det syftet skall de berörda medlemsstaterna vid förfaranden inför nationella domstolar vidta alla nödvändiga åtgärder som är tillgängliga i deras respektive rättssystem, inbegripet interimistiska åtgärder, utan att [unionsrätten] påverkas."

3. Förordning nr 794/2004

7. Artiklarna 9 och 11 återfinns i kapitel V med rubriken "Räntesats för återkrav av olagligt stöd".

8. Artikel 9 i förordningen har rubriken "Metod för att fastställa räntesatsen". Däri föreskrivs följande:

"1. Om inte annat anges i ett särskilt beslut, skall den räntesats som skall användas för återkrav av statligt stöd som beviljats i strid med artikel [108.3 FEUF] vara en årlig procentsats som fastställs för varje kalenderår.

…"

9. Artikel 11 i förordning nr 794/2004 har rubriken "Metod för tillämpning av ränta". Däri föreskrivs följande:

"1. Den räntesats som skall tillämpas skall vara den räntesats som var tillämplig den dag då olagligt stöd först ställdes till mottagarens förfogande.

2. Räntan skall kapitaliseras fram till den dag då stödet har återbetalats. På den upplupna räntan från föregående år skall ränta löpa varje efterföljande år.

3. Den räntesats som avses i punkt 1 skall tillämpas under hela perioden fram till den dag då stödet har återbetalats. …"

10. Artikel 13 i förordning nr 794/2004, som återfinns i kapitel VI, med rubriken "Slutbestämmelser", behandlar förordningens ikraftträdande. I artikelns första stycke anges att denna "förordning träder i kraft den tjugonde dagen efter det att den har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*". I artikelns femte stycke föreskrivs att "[a]rtiklarna 9 och 11 skall tillämpas på varje beslut om återkrav som delges efter den dag då denna förordning träder i kraft", det vill säga den 20 maj 2004, vilket inte omfattar kommissionens ifrågavarande beslut som delgavs den 7 juni 2002.

B – *Italiensk rätt*

11. Artikel 1283 i den italienska civillagen har följande lydelse:

"Om inte annat framgår av marknadspraxis, beräknas ränta på förfallen ränta först från den dag då talan väcks eller till följd av ett avtal efter räntans förfallodag, under förutsättning att ränteskulden omfattar minst sex månader."

12. I artikel 24.4 i lagdekret nr 185 av den 29 november 2008,[5] som ändrades och omvandlades genom lag nr 2 av den 28 januari 2009[6] (nedan kallad lagdekret nr 185/2008),[7] föreskrivs följande:

”Räntan ska beräknas på grundval av bestämmelserna i kapitel V i förordning (EG) nr 794/2004 …”.

13. Den omständigheten att det i artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 endast hänvisas till kapitel V i förordning nr 794/2004, och inte till dess kapitel VI, som innehåller övergångsbestämmelsen artikel 13 femte stycket, har Corte suprema di cassazione (kassationsdomstolen) hävdat att sammansatt ränta ska tillämpas på återkraven i fråga, även om de härrör från ett beslut av kommissionen som fattades innan nämnda förordning trädde i kraft.[8]

III – **Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan**

14. A2A bildades genom en sammanslagning av ASM Brescia SpA och AEM SpA.

15. För åren 1996–1999 beviljades ASM Brescia SpA och AEM SpA undantag från skatteplikt med avseende på juridiska personers inkomstskatt och för lokal inkomstskatt med stöd av en nationell bestämmelse om skattebefrielse för aktiebolag med offentligt majoritetsaktieinnehav.

16. I beslut 2003/193 av den 5 juni 2002, delgivet den 7 juni 2002, ansågs denna skattebefrielse utgöra ett ”statligt stöd” som var olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden.

17. I dom kommissionen/Italien (C–207/05, EU:C:2006:366) fastslog domstolen att ”Republiken Italien [hade] åsidosatt sina skyldigheter enligt artiklarna 3 och 4 i kommissionens beslut [2003/193] genom att inte inom den föreskrivna fristen vidta nödvändiga åtgärder för att från stödmottagarna återkräva det stöd som i nämnda beslut förklarats rättsstridigt och oförenligt med den gemensamma marknaden”.

18. Till följd av domen ingrep den italienska lagstiftaren och föreskrev att ifrågavarande stöd skulle återkrävas, genom att anta bland annat artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008, enligt vilken räntan skulle beräknas i enlighet med bestämmelserna i kapitel V i förordning nr 794/2004, det vill säga att som metod tillämpa sammansatt ränta.

5 — Ordinarie tillägg till GURI nr 280 av den 29 november 2008.

6 — Ordinarie tillägg till GURI nr 22 av den 28 januari 2009.

7 — Det noteras att begäran om förhandsavgörande även hänvisar till artikel 1 i lagdekret nr 10 av den 15 februari 2007 om tillämpning av skyldigheter enligt gemenskapsrätten och den internationella rätten, som ändrades och omvandlades genom lag nr 46 av den 6 april 2007 (nedan kallat lagdekret nr 10/2007), med rubriken ”Verkställande av Europeiska gemenskapernas domstols dom den 1 juni 2006 i mål C-207/05. Genomförande av Europeiska kommissionens beslut 2003/193/EG den 5 juni 2002 …”. Enligt den nationella domstolen har artikel 1 i lagdekret nr 10/2007 samma lydelse som artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 och som artikel 19 i lagdekret nr 135 av den 25 september 2009 om brådskande åtgärder avseende genomförande av skyldigheter enligt gemenskapsrätten och den internationella rätten och avseende verkställighet av domar från Europeiska gemenskapernas domstol, som ändrades och omvandlades genom lag nr 166 av den 20 november 2009 (ordinarie supplement till GURI nr 274 av den 24 november 2009). Den nationella domstolen har emellertid inte förklarat sambandet mellan dessa tre bestämmelser. Det framgår dock av begäran om förhandsavgörande att det hänvisas till artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 i den relevanta delen av dom nr 99/19/10 som meddelades av Commissione tributaria regionale della Lombardia (och som har överklagats till den nationella domstolen). Jag kommer således att begränsa min bedömning framför allt till denna bestämmelse.

8 — Även om artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 utan tvekan ska tillämpas på det stöd som ska återkrävas enligt beslut 2003/193, kan det framhållas att det inte tydligt framgår av den nationella domstolens redogörelse av de nationella bestämmelserna att sammansatt ränta endast tillämpats eller ska tillämpas på stöd som återkrävs enligt detta beslut och inte på annat olagligt stöd.

19. A2A väckte talan vid Commissione Tributaria Regionale della Lombardia (den regionala skattedomstolen i Lombardiet) om ogiltigförklaring av beskattningsbesluten [9] som bolaget hade meddelats [10] med krav på inbetalning av den skatt som ASM Brescia SpA och AEM SpA inte hade betalat med stöd av den ifrågavarande skattebefrielsen som kvalificerats som ”olagligt stöd”.

20. Det framgår av begäran om förhandsavgörande att Commissione tributaria regionale della Lombardia i sin dom nr 99/19/10 bland annat fann att ”metoden enligt vilken räntan ska beräknas på sammansatt basis [var] korrekt eftersom den [hade] utförts i enlighet med artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 av den 29 november 2008, som stadgar att räntan [skulle] beräknas enligt bestämmelserna i kapitel V i kommissionens förordning (EG) nr 794/2004 … och utgör ett rent erkännande av en praxis som Europeiska kommissionen har använt sig av åtminstone sedan år 1997”.

21. A2A överklagade domen till Corte suprema di cassazione och gjorde gällande bland annat att den slutsats som Commissione tributaria regionale della Lombardia kommit fram till innebar ett åsidosättande av ”artikel 3 i beslut 2003/193/EG jämförd med artikel 13 i förordning (EG) nr 794/2004”.

22. A2A hävdade att unionsrätten utgjorde hinder för de nationella bestämmelserna som antagits om ränteberäkningen, nämligen artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008, i och med att det däri hänvisas till förordning nr 794/2004, där artiklarna 9 och 11 föreskriver en beräkningsmetod som är strängare än vad som tidigare var gällande, medan artikel 13 femte stycket i nämnda förordning föreskriver att denna ordning ska tillämpas på varje beslut om återkrav som delges efter den dag då förordningen träder i kraft (det vill säga den 20 maj 2004), och följaktligen inte på beslut 2003/193.

23. Corte suprema di cassazione har framhållit, å ena sidan, att det inte förefaller finnas någon unionsrättslig bestämmelse som uttryckligen förbjuder medlemsstaterna att anta en sådan ordning, men, å andra sidan:

— att förordning nr 794/2004 klart stadgar att den metod som ska tillämpas för beräkning av ränta, ska tillämpas på beslut om återkrav som delges efter den dag då förordningen träder i kraft,

— att varken unionsrätten eller domstolens praxis, vid tiden då beslut 2003/193 meddelades i juni 2002, preciserade att den ränta som skulle tillämpas på återkrav av stöd skulle beräknas enligt ordningen med sammansatt ränta, och att kommissionens praxis på området snarare hänvisade till nationella bestämmelser, och

— att italiensk rätt tillåter att ränta beräknas på ränta med avseende på alla slags penningförpliktelser, och därmed även statens fordringar, endast inom de ramar som anges i artikel 1283 i den italienska civillagen.

9 — Det framgår av handlingarna i det nationella målet, vilka ingetts till domstolens kansli, att målet vid den nationella domstolen rör följande beskattningsbeslut: avviso di accertamento n° R1P3101304/2009 IRPEG + ILOR 1996, avviso di accertamento n° TMB030200374/2009 IRPEG 1998, avviso di accertamento n° TMB030200379/2009 IRPEG 1999, avviso di accertamento n° TMB030200381/2009 IRPEG 1998, avviso di accertamento n° TMB030200382/2009 IRPEG 1999 och avviso di accertamento n° R1P3100012/2009 IRPEG + ILOR 1997.

10 — Enligt handlingarna i det nationella målet, vilka ingetts till domstolens kansli, och begäran om förhandsavgörande har räntan i dessa beskattningsbeslut beräknats enligt bestämmelserna i kapitel V i förordning nr 794/2004, vilka artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 hänvisar till.

24. Mot denna bakgrund beslutade Corte suprema di cassazione att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till domstolen:

”Ska artikel 14 i rådets förordning (nr 659/1999 samt artiklarna 9, 11 och 13 i kommissionens förordning nr 794/2004 tolkas så, att de utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka ränta i samband med återkrav av statligt stöd till följd av ett beslut från kommissionen som blev delgivet den 7 juni 2002 ska beräknas enligt bestämmelserna i kapitel V i nämnda förordning nr 794/2004 (i synnerhet artiklarna 9 och 11), det vill säga enligt metoden för sammansatt ränta?”

IV – **Förfarandet vid domstolen**

25. Italiens regering, A2A och kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden. Eftersom ingen av parterna framställde något yrkande därom, beslutade domstolen att avgöra målet utan muntlig förhandling.

V – **Bedömning**

A – *Hänvisning till nationell rätt för beräkningen av ränta avseende tiden före förordning nr 794/2004*

26. Corte suprema di cassazione har ställt frågan för att få klarhet i huruvida unionsrätten utgör hinder för en nationell lagstiftning, nämligen lagdekret nr 185/2008, enligt vilken en metod för sammansatt ränta ska tillämpas på återkrav av olagligt stöd med hänvisning till förordning nr 794/2004, vars artikel 11 föreskriver denna metod, trots att beslutet att återkräva stödet i fråga delgavs Italiens regering innan denna förordning trädde i kraft. [11]

27. Det är vedertaget att artiklarna 9 och 11 i förordning nr 794/2004, enligt artikel 13 femte stycket, inte är tillämpliga i tiden (*ratione temporis*) på beslut 2003/193, eftersom Italiens regering delgavs beslutet innan förordningen trädde i kraft. [12] Förordning nr 794/2004 föreskriver alltså att sammansatt ränta ska tillämpas på återkrav av olagligt stöd endast när beslutet om återkrav har delgivits efter den dag då denna förordning trätt i kraft.

28. Genom att anta artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 valde dock den italienska lagstiftaren att medvetet tillämpa metoden för sammansatt ränta på stödet som ska återkrävas enligt beslut 2003/193, även om detta beslut antogs före ikraftträdandet av artikel 11 i förordning nr 794/2004. Vidare framgår det av handlingarna i målet att artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 skiljer sig från artikel 1283 i den italienska civillagen, vari föreskrivs att sammansatt ränta endast ska tillämpas i särskilda fall och under mycket specifika förutsättningar.

29. A2A anser att artikel 13 femte stycket i förordning nr 794/2004 ”uppställer en otvetydig tidsgräns” och, mot bakgrund av att beslut 2003/193 ”meddelades den 5 juni 2002 och delgavs Italiens regering den 7 juni 2002, det vill säga innan förordning nr 794/2004 trädde i kraft den 20 maj 2004, att det är uppenbart att hänvisningen till förordningen i fråga (från år 2004), vid verkställandet av detta beslut, inte kan försvara en tillämpning av sammansatt ränta (vilket föreskrivs i förordningen)”.

11 — Det kan noteras att denna fråga enbart rör vilken beräkningsmetod för ränta som ska tillämpas på återkravet av det olagliga stödet som är i fråga och inte själva återkravet jämte ränta, enligt artikel 14.2 i förordning nr 659/1999. Genom dom av den 11 juni 2009 ogillade nämligen tribunalen en talan som väckts av AEM SpA och ASM Brescia SpA om ogiltigförklaring av artiklarna 2 och 3 i beslut 2003/193. Se dom ASM Brescia/kommissionen (T-189/03, EU:T:2009:193) och dom AEM/kommissionen (T-301/02, EU:T:2009:191), vilka fastställdes efter överklagande genom dom A2A/kommissionen (C-318/09 P, EU:C:2011:856), respektive dom A2A/kommissionen (C-320/09 P, EU:C:2011:858).

12 — Se punkterna 5 och 10 i detta förslag till avgörande.

1. Unionsrätten före förordning nr 794/2004 föreskrev inte att sammansatt ränta skulle tillämpas

30. Enbart den omständigheten att det tidsmässiga tillämpningsområdet (*ratione temporis*) för artikel 11 i förordning nr 794/2004 inte omfattar beslut 2003/193, i avsaknad av andra uppgifter och att det inte framgår något av denna förordning i övrigt, innebär inte att unionsrätten utgör hinder mot en nationell lagstiftning som föreskriver att sammansatt ränta ska tillämpas på återkrav av det olagliga stöd som är i fråga i målet vid den nationella domstolen. Även om artikel 13 femte stycket i förordning nr 794/2004 tydligt uppställer ett krav på att medlemsstaterna ska tillämpa sammansatt ränta på återkrav av olagligt stöd från och med en viss angiven tidpunkt, följer det inte av bestämmelsens lydelse att det är förbjudet att tillämpa sådan ränta för tiden före denna tidpunkt.

31. Det kan vidare framhållas att när beslut 2003/193 meddelades och delgavs i juni 2002 saknades såväl unionsrättsliga bestämmelser som praxis från domstolen eller tribunalen varigenom en viss metod för beräkningen av ränta på ett återkrav av olagligt stöd antingen krävdes eller förbjöds. [13]

32. Det kan härvid noteras att även om artikel 14.2 i förordning nr 659/1999 stadgar att ”[d]et stöd som skall återkrävas enligt ett beslut om återkrav skall innefatta ränta med en lämplig räntesats som fastställs av kommissionen”, anges inget i bestämmelsen avseende frågan huruvida denna ränta ska beräknas som enkel eller sammansatt.

33. Vad vidare avser beslut 2003/193 anges i dess artikel 3 att ”[å]terkravet skall ske utan dröjsmål och i enlighet med förfarandena i nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa detta beslut” samt att ”[d]et stöd som skall återkrävas skall innefatta ränta som löper från den dag stödet stod till stödmottagarnas förfogande till den dag det har återbetalats”, vilken ”beräknas på grundval av den referensränta som används vid beräkningen av bidragsekvivalenten inom ramen för regionalstöd”. Trots närmare angivelser om tidsperiod och referensränta [14] för ränteberäkningen, anges inget i beslut 2003/193 om huruvida räntan [15] ska beräknas enligt en beräkningsmetod för enkel ränta eller enligt en beräkningsmetod för sammansatt ränta.

2. Unionsrätten före förordning nr 794/2004 hänvisade till nationell rätt för ränteberäkningen

34. I dom kommissionen/Département du Loiret (C-295/07 P, EU:C:2008:707, punkt 83) fastställer domstolen förvisso att ”metoden för att nuvärdesberäkna ett otillåtet stöd utgör en materiell och inte en processuell fråga”. Det framgår emellertid av domen att – innan förordning nr 794/2004 antogs och i avsaknad av bestämmelser i beslutet om återkrav avseende om det stöd som ska återkrävas ska nuvärdesberäknas med tillämpning av sammansatt ränta – återbetalningen skulle göras enligt bestämmelserna i nationell rätt, inklusive dem som avser dröjsmålsränta på statliga fordringar. [16] Domstolen fann således att enligt kommissionens praxis ansågs frågan om ränta och dess beräkning

13 — Se, för ett liknande resonemang, dom kommissionen/Département du Loiret (C-295/07 P, EU:C:2008:707, punkterna 46 och 82). Domstolen konstaterade i punkt 46 i domen att kommissionen i sitt meddelande 2003/C 110/08 av den 8 maj 2003 om de räntesatser som är tillämpliga vid återbetalning av stöd som beviljats olagligt (EUT C 110, s. 21), ”uttryckligen medgett att frågan uppstått, om räntan skulle vara enkel eller sammansatt, och att det var brådskade att klargöra dess ståndpunkt. Vid detta tillfälle informerade kommissionen medlemsstaterna och alla berörda parter om att den i alla framtida beslut om återkrav av otillåtet stöd som den kan komma att fatta kommer att tillämpa en sammansatt ränta.”

14 — Se, analogt, artikel 9 i förordning nr 794/2004.

15 — Se, analogt, artikel 11 i förordning nr 794/2004.

16 — Kommissionen angav ”i sin skrivelse SG(91) D/4577 av den 4 mars 1991 till medlemsstaterna, att det slutliga beslut i vilket kommissionen fastställer att ett stöd är oförenligt med den gemensamma marknaden kommer att medföra ’återkrav av det stödbelopp som redan olagligen utbetalats, och detta ska ske enligt bestämmelserna i nationell rätt, inklusive dem som avser dröjsmålsränta på statliga fordringar, varvid räntan normalt ska löpa från och med den dag då de otillåtna stöden beviljades’”. I sitt meddelande om att vissa policydokument om statligt stöd är föråldrade (EUT 2004, C 115, s. 1) informerade kommissionen medlemsstaterna och berörda tredje män om att den inte längre hade för avsikt att tillämpa skrivelsen. Av meddelandet framgår att ”[t]ill följd av att kommissionen antagit kommissionens förordning (EG) nr 794/2004 … har flera av dessa dokument blivit föråldrade. Det gäller dokumenten om anmälningsskyldighet, anmälningsförfaranden, inbegripet påskyndade förfaranden, årsrapporter, tidsfrister och återkrav av olagligt stöd.” Dom kommissionen/Département du Loiret (C-295/07 P, EU:C:2008:707, punkterna 83 och 84).

vara en processuell aspekt av själva återkravet och det hänvisades härvid till nationell rätt.[17] I domen noterade domstolen att det i fransk rätt föreskrevs att enkel ränta ska tillämpas. Domstolen fann till följd härav att det ifrågavarande beslutet om återkrav skulle tolkas så, att räntan för perioden mellan tidpunkten för beslutet och den tidpunkt då stödet återbetalas ska vara enkel.

35. Genom att det föreskrivs att återkravet av stödet i fråga ska ske i enlighet med förfarandena i den berörda medlemsstatens nationella lagstiftning, anser jag således att artikel 3 i beslut 2003/193 lämnar frågan om räntans beräkningsmetod öppen. Det stod därför Italiens regering fritt att välja mellan att tillämpa enkel eller sammansatt ränta.[18] Det kan tilläggas att den italienska lagstiftaren har valt att hänvisa till en metod som visserligen föreskrivs i förordning nr 794/2004 men utan att antyda att den därigenom rättar sig efter en skyldighet som åligger denne enligt unionsrätten.

B – *Innebär unionsrätten någon begränsning av denna rättighet?*

36. Det står härvid klart att artikel 3 i beslut 2003/193 genomför artikel 14 i förordning nr 659/1999, som anger ramen för medlemsstaternas förfarande för återkrav av olagligt stöd.

37. Enligt artikel 14.1 i rådets förordning nr 659/1999 ska kommissionen, vid negativa beslut i fall av olagligt stöd, besluta att den berörda medlemsstaten ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att återkräva stödet från mottagaren. Det anges vidare i bestämmelsen att kommissionen inte ska återkräva stödet om detta skulle stå i strid med en allmän princip i unionsrätten.

38. Enligt artikel 14.3 första meningen ska återkravet verkställas utan dröjsmål och enligt den berörda medlemsstatens förfaranden enligt nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa kommissionens beslut. I det syftet ska de berörda medlemsstaterna, enligt artikel 14.3 sista meningen i förordningen, vidta alla nödvändiga åtgärder som är tillgängliga i deras respektive rättssystem, inbegripet interimistiska åtgärder, utan att unionsrätten påverkas.

39. Kraven som uppställs i artikel 14.3 i förordning nr 659/1999 gör inte annat än återspeglar de krav som följer av den effektivitetsprincip som slagits fast i rättspraxis.[19] I enlighet med denna effektivitetsprincip, såsom den har konkretiserats genom fast rättspraxis i fråga om statligt stöd, får en medlemsstat som enligt ett kommissionsbeslut är skyldig att återkräva olagligt stöd följaktligen – enligt principen om medlemsstatens processuella autonomi – välja hur detta ska ske, förutsatt att de valda åtgärderna inte inverkar menligt på unionsrättens tillämplighet och verkan[20] och med iakttagande av allmänna principer i unionsrätten och de grundläggande rättigheterna.[21]

40. Det ska därför kontrolleras att tillämpningen av en metod med sammansatt ränta, med stöd av en sådan nationell bestämmelse som är i fråga i målet vid den nationella domstolen, inte inverkar menligt på unionsrättens tillämplighet och verkan och inte står i strid med de grundläggande rättigheterna och unionsrättens allmänna principer. De krav som följer av skyddet för de allmänna principer som erkänns i unionens rättsordning ska nämligen även iakttas av medlemsstaterna när de genomför unionsbestämmelser,[22] i förevarande fall artikel 14.1 i förordning 659/1999 och artikel 3 i beslut 2003/193.

17 — Se, för ett liknande resonemang, dom kommissionen/Département du Loiret (C-295/07 P, EU:C:2008:707, punkterna 80–86).

18 — I artikel 3 i beslut 2003/193, vars lydelse är nästan identisk med den bestämmelse som är i fråga i målet kommissionen/Département du Loiret (C-295/07 P, EU:C:2008:707), anses, enligt min mening, uttryckligen frågan om ränta vara en processuell aspekt av själva återkravet och det hänvisas härvid till nationell rätt.

19 — Se dom Scott och Kimberly Clark (C-210/09, EU:C:2010:294, punkt 20 och där angiven rättspraxis).

20 — Dom Scott och Kimberly Clark (C-210/09, EU:C:2010:294, punkt 21).

21 — Dom kommissionen/Tyskland (C-527/12, EU:C:2014:2193, punkt 39).

22 — Dom Gerekens och Procola (C-459/02, EU:C:2004:454, punkt 21).

1. Åtgärden i fråga i förhållande till unionsrättens verkan på området för statligt stöd

41. Enligt fast rättspraxis är upphävande av ett olagligt stöd genom återkrav den logiska följden av ett fastställande av att stödet är olagligt. Genom att återbetala stödet förlorar mottagaren de fördelar företaget åtnjöt på marknaden i förhållande till sina konkurrenter, och den situation som förelåg före utbetalningen av stödet återställs. [23]

42. Vidare, såsom angavs i meddelande 2003/C 110/08, blir effekterna av olagligt stöd som ska återbetalas ”att stödmottagaren får tillgång till finansiering på samma villkor som vid ett medelfristigt lån utan ränta. Av det skälet förefaller sammansatt ränta vara nödvändig för att garantera att de finansiella fördelarna med detta förhållande neutraliseras helt och hållet.” [24] Att tillämpa sammansatt ränta är således endast ett sätt att nuvärdesberäkna det ekonomiska värdet som mottagaren av det olagliga stödet har åtnjutit.

43. En sådan nationell bestämmelse som är i fråga i målet vid den nationella domstolen, vilken föreskriver att räntan på ett olagligt stöd som beviljats ska vara sammansatt, och vilken följaktligen syftar till att undanröja samtliga finansiella fördelar som detta medfört, inklusive indirekta fördelar, [25] kan återskapa de normala konkurrensvillkor som snedvridits genom det olagliga stödet i fråga [26] och, till följd härav, säkerställa unionsrättens tillämplighet och verkan på området för statligt stöd.

2. Åtgärden i fråga i förhållande till Republiken Italiens passivitet och skyddet för principen om skydd för berättigade förväntningar och för rättssäkerhetsprincipen

44. A2A har anfört att dröjsmålet med återkravet av det stöd som är i fråga i målet vid den nationella domstolen och det faktum att det ägde rum först efter det att domstolen i dom kommissionen/Italien (C-207/05, EU:C:2006:366), konstaterat Republiken Italiens fördragsbrott, uteslutande ska tillskrivas denna stats ”passivitet”. Till följd härav ska tillämpningen av sammansatt ränta, enligt A2A, liknas vid en ”otillbörlig beskattning”.

45. Detta resonemang kan emellertid inte godtas.

46. Tillämpningen av sammansatt ränta räknad från uppbörden av det olagliga stödet till dess att det faktiskt återbetalas är endast ett sätt att få denna återbetalning att motsvara det faktiska värdet som A2A har åtnjutit över tiden. [27] Det kan således inte vara fråga om någon skatt eller ”otillbörlig beskattning”.

47. A2A anser även att skyddet för berättigade förväntningar utgör hinder mot att en nationell bestämmelse retroaktivt fråntar en person dess rättsligt skyddade förväntan på att återbetalningsskyldigheten endast skulle innefatta enkel ränta. A2A har vidare framhållit att institutionernas rättsakter och de nationella åtgärderna varigenom dessa genomförs måste vara förutsebara, så att berörda parter kan uppskatta dess effekter i vederbörlig tid och med säkerhet få kännedom om vilka skyldigheter som de därigenom åläggs. Enligt A2A gör denna tvingande rättssäkerhetsprincip sig gällande med synnerlig kraft när det är fråga om en bestämmelse som riskerar att medföra ekonomisk börda för enskilda.

23 — Dom Unicredito Italiano (C-148/04, EU:C:2005:774, punkt 113 och där angiven rättspraxis).

24 — Se även skäl 13 i förordning nr 794/2004 vari anges att ”[e]tt statligt stöd i form av bidrag kan anses minska det stödmottagande företagets finansieringsbehov på medellång sikt. …”.

25 — Se, analogt, dom Falck och Acciaierie di Bolzano/kommissionen (C-74/00 P och C-75/00 P, EU:C:2002:524, punkt 159) där domstolen fastslog att ”[å]terställande av det tidigare läget kan nödvändigtvis endast åstadkommas ifall det till det stöd som skall återbetalas läggs löpande ränta från och med den tidpunkt då stödet utbetalades, och om de tillämpade räntesatserna är representativa för de räntesatser som används på marknaden. I annat fall får stödmottagaren åtminstone en fördel som motsvarar ett likviditetsförskott eller ett subventionerat lån.”

26 — Se dom Scott och Kimberly Clark (C-210/09, EU:C:2010:294, punkt 22 och där angiven rättspraxis).

27 — Se punkterna 42 och 43 i detta förslag till avgörande.

48. Eftersom rättssäkerhetsprincipen, som förekommer i en rad allmänna principer som är erkända i unionens rättsordning och som även ska iakttas av medlemsstaterna när de genomför unionsbestämmelser,[28] i allmänhet utgör ”hinder för att det föreskrivs att en [rättsakt] skall gälla från en tidpunkt före dess offentliggörande”,[29] tror jag inte, i motsats till vad A2A har gjort gällande, att den nationella bestämmelsen som är i fråga i målet vid den nationella domstolen tillämpas retroaktivt.

49. Med förbehåll för den nationella domstolens prövning, framgår det inte av handlingarna i målet att metoden för sammansatt ränta i lagdekret nr 185/2008 har tillämpats retroaktivt på stöd som redan återbetalats eller att lagdekretet trädde i kraft före dess offentliggörande. Jag noterar att vid tidpunkten för underrättelsen om återkravet i fråga i målet vid den nationella domstolen[30] hade lagdekret nr 185/2008 redan trätt i kraft, eftersom det, enligt artikel 36 däri, skulle träda i kraft den dag det offentliggjordes i *Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana*, det vill säga den 29 november 2008.[31]

50. För det fall det är riktigt att metoden för sammansatt ränta som tillämpats på ränteberäkningen för stöd som återkrävts enligt beslut 2003/193 inte var tillämplig vare sig enligt unionsrätten eller enligt italiensk rätt före lagdekret nr 185/2008, det vill säga när beslutet offentliggjordes, följer det dock av fast rättspraxis att en ny regel omedelbart är tillämplig på de framtida verkningarna av en situation som har uppkommit under den gamla regelns giltighetstid.[32]

51. Eftersom stödet i fråga i målet vid den nationella domstolen inte hade återbetalats, och inte ens blivit föremål för en sådan underrättelse om återkrav som nämnts ovan, innan lagdekret nr 185/2008 offentliggjordes, kan artikel 24.4 i lagdekretet inte anses ha påverkat förhållanden som uppstod innan bestämmelserna trädde i kraft.

52. Följaktligen kan A2A inte vinna framgång med vad det har gjort gällande avseende retroaktiv tillämpning av metoden för sammansatt ränta och åsidosättandet, som det skulle innebära, av principen om skydd för berättigade förväntningar och av rättssäkerhetsprincipen.

53. Jag framhåller även att i och med att lagdekret nr 185/2008 offentliggjordes var det tydligt och förutsebart för de enskilda att metoden för sammansatt ränta skulle komma att tillämpas på olagligt stöd som skulle återkrävas enligt beslut 2003/193.

C – *Åtgärden i fråga i förhållande till de grundläggande rättigheterna*

54. Inledningsvis noterar jag, precis som kommissionen, att eftersom återkravet av stöd jämte ränta som beräknats enligt metoden för sammansatt ränta enbart avser ett strikt återställande av den rättsliga situation som rådde innan, kan en nationell bestämmelse som den som är i fråga i målet vid den nationella domstolen i princip inte anses utgöra en påföljd[33] och får anses stå i proportion till de eftersträvade målen i artiklarna 107 FEUF och 108 FEUF.[34] Det är för övrigt klart att avsaknaden av påföljd innebär att artikel 49 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, vari stadgas att ”ett strängare straff [inte får] utmätas än som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks”, inte är tillämplig.

28 — Se, för ett liknande resonemang, dom Gerekens och Procola (C-459/02, EU:C:2004:454, punkterna 21–24).

29 — Se dom Nederländerna/rådet (C-110/97, EU:C:2001:620, punkt 151 och där angiven rättspraxis). Det framgår vidare av fast rättspraxis att materiella bestämmelser, för att det ska säkerställas att principerna om rättssäkerhet och skydd för berättigade förväntningar iakttas, ska tolkas så, att de endast avser förhållanden som har uppstått innan bestämmelserna har trätt i kraft, såvida det av bestämmelsernas lydelse, syfte eller systematik klart framgår att de ska tillerkännas sådan verkan (se även, för ett liknande resonemang, dom Pokrzeptowicz-Meyer (C-162/00, EU:C:2002:57, punkt 49)).

30 — Dessa verkar, med förbehåll för den nationella domstolens prövning, ha översänts år 2009. Se fotnot 9 i detta förslag till avgörande.

31 — Mot bakgrund av att lagdekret nr 10/2007 trädde i kraft den 16 februari 2007 är denna bedömning, i tillämpliga delar, även tillämplig på artikel 1 däri. Se fotnot 7 i detta förslag till avgörande.

32 — Dom Pokrzeptowicz-Meyer (C-162/00, EU:C:2002:57, punkt 50 och där angiven rättspraxis).

33 — Se, analogt, dom Belgien/kommissionen (C-75/97, EU:C:1999:311, punkt 65).

34 — Se dom Diputación Foral de Vizcaya m.fl./kommissionen (C-471/09 P–C-473/09 P, EU:C:2011:521, punkt 100).

55. Vidare har jag att pröva de grunder som A2A har anfört angående diskriminering.

56. Enligt A2A har de företag mot vilka det riktats återkrav med stöd av artikel 24 i lagdekret nr 185/2008 försatts i en annan situation, som är mindre fördelaktig, än den situation som företag försatts i med avseende på vilka beslut om återkrav av stöd meddelades vid samma tid eller före beslut 2003/193,[35] eftersom den ränta som tillämpades på återkrav av stöd för dessa företag inte var sammansatt ränta.

57. Då likabehandlingsprincipen utgör en allmän unionsrättslig princip som fastställts i artiklarna 20 och 21 i stadgan,[36] framgår det av fast rättspraxis att denna princip innebär att lika situationer inte får behandlas olika och att olika situationer inte får behandlas lika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling. De omständigheter som kännetecknar de olika situationerna och i synnerhet deras jämförbarhet bör bland annat bestämmas och bedömas utifrån föremålet för och syftet med den unionsrättsakt som medför den ifrågavarande skillnaden i behandling. Bland annat måste principerna och målsättningarna för det område rättsakten härrör från beaktas. Detta synsätt ska även, i tillämpliga delar, göra sig gällande vid prövningen av huruvida nationella åtgärder för att tillämpa unionsrätten är förenliga med densamma då det gäller principen om likabehandling.[37]

58. Även om lydelsen i artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 är otydlig och allmänt hållen framgår det emellertid av vissa uppgifter i handlingarna i målet, vilka ingetts till domstolen, att bestämmelsen antogs specifikt för att reglera återbetalning av stöd som konstaterats vara olagliga genom beslut 2003/193.[38] I begäran om förhandsavgörande och i yttrandena från A2A och Italiens regering har det framhållits att det föreligger skillnader mellan metoderna för ränteberäkning enligt vad som föreskrivs i artikel 24.4 i lagdekret nr 185/2008 (sammansatt) jämfört med dem som föreskrivs i artikel 1283 i den italienska civillagen[39] (enkel). Vidare framgår det inte tydligt av den nationella domstolens beskrivning av de nationella bestämmelserna att sammansatt ränta endast tillämpats eller ska tillämpas på det stöd som återkrävs enligt detta beslut och inte på annat olagligt stöd.[40]

59. Det kan återigen framhållas att Italiens regering inte har förklarat i sitt yttrande varför den nationella lagstiftaren har valt att tillämpa den beräkningsmetod som föreskrivs i förordning nr 794/2004 endast i den utsträckning som omfattar återkrav som beslutats med stöd av beslut 2003/193. Det framgår endast att den nationella lagstiftningen avser att återställa den situation som rådde innan de olagliga stöden beviljades och att ”medan regeln i allmän inhemsk rätt (den i artikel 1283 i civillagen) stadfäster principen att ränta, som en allmän regel, ska vara enkel, tillämpas enligt de specialregler som gäller för återbetalning av statligt stöd med stöd av beslut 2003/193 den motsatta principen enligt vilken ränta ska vara sammansatt”.

60. Såsom jag redan har förklarat ovan syftar en sådan nationell bestämmelse som är i fråga i målet vid den nationella domstolen, vilken föreskriver att räntan ska vara sammansatt vid beräkningen av räntan för stöd som ska återbetalas, endast till att återställa den situation som rådde innan det olagliga stödet beviljades och till att undanröja samtliga finansiella fördelar som stödet har medfört, vilket har lett till att konkurrensen har snedvridits. Genom att tillämpa denna metod undviks att företaget genom regleringen erhåller en förmån som motsvaras av ett lån utan ränta.[41]

35 — Enligt A2A tillämpade inte Republiken Italien sammansatt ränta på återkrav för att genomföra kommissionens beslut av den 12 juli 2000 om det statliga stöd som Italien har genomfört i form av skattelättnader enligt den italienska lagen nr 549/95 till förmån för företag i varvsbranschen (EUT L 279, s. 46).

36 — Dom Guardian Industries och Guardian Europe/kommissionen (C-580/12 P, EU:C:2014:2363, punkt 51).

37 — Dom IBV & Cie (C-195/12, EU:C:2013:598, punkterna 50, 52 och 53).

38 — Artikel 1 i lagdekret nr 10/2007 har rubriken ”Verkställighet av Europeiska gemenskapernas domstols dom den 1 juni 2006 i mål C-207/05. Genomförande av Europeiska kommissionens beslut 2003/193/EG den 5 juni 2002 …”. Se även fotnot 7 i detta förslag till avgörande.

39 — Se punkt 22 och 23 i detta förslag till avgörande.

40 — Se fotnot 8 i detta förslag till avgörande.

41 — Se punkterna 41–43 i detta förslag till avgörande.

61. En effektiv tillämpning av artiklarna 107 FEUF och 108 FEUF kräver alltså att en medlemsstat kan anpassa beräkningsmetoden för ränta på olagligt stöd för att kunna undanröja samtliga finansiella fördelar som stödet har medfört samt att en lag som ändrar en tidigare lagstiftning inte innebär att principen om likabehandling åsidosätts.

62. Följaktligen innebär det inte ett åsidosättande av principen om likabehandling att företagen som beviljats stöd och mot vilka återkrav riktats med stöd av artikel 24 i lagdekret nr 185/2008 försätts i en annan situation, som är mindre fördelaktig, än den situation som de företag, vilka avses i besluten om återkrav av stöd riktade till Italiens regering före beslut 2003/193, försattes i. [42]

63. Det är möjligt att detsamma inte gäller för beslut om återkrav av stöd som meddelades vid samma tid eller efter de beslut som meddelats med stöd av beslut 2003/193 och som ännu inte omfattas av förordning nr 794/2004, men begäran om förhandsavgörande innehåller inte tillräckliga uppgifter för att bedöma huruvida det eventuellt föreligger en diskriminering i detta hänseende.

64. Domstolen har inte tillgång till konkreta uppgifter vare sig om andra beslut om återkrav av stöd, som meddelats vid samma tid eller senare, eller om de eventuella kriterier som i så fall skulle ligga till grund för en sådan eventuell skillnad samt, i förekommande fall, förklaringen härtill. Mot denna bakgrund ankommer det på den nationella domstolen att pröva denna fråga på grundval av de principer som fastslagits i detta förslag till avgörande.

65. För det fall den nationella domstolen skulle finna att A2A faktiskt har utsatts för en otillbörlig diskriminering, ankommer det på denna att vidta åtgärder för att komma till rätta med detta och undanröja diskrimineringen, i enlighet med det nationella förfarandet för sådana frågor. För att den allmänna likhetsprincipen ska få ändamålsenlig verkan ska med andra ord den nationella domstolen, utan att avstå från att påföra ränta, underlåta att tillämpa metoden med sammansatt ränta vid beräkningen av räntan på det stöd som återkrävs av A2A.

VI – **Förslag till avgörande**

66. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska besvara den tolkningsfråga som har ställts av Corte suprema di cassazione på följande sätt:

Artikel 14 i rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel [108 FEUF] samt artiklarna 9, 11 och 13 i kommissionens förordning (EG) nr 794/2004 av den 21 april 2004 om genomförande av förordning nr 659/1999 och allmänna principer i unionsrätten ska tolkas så, att de inte utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka ränta i samband med återkrav av statligt stöd till följd av ett beslut från kommissionen, delgivet den 7 juni 2002, ska beräknas enligt metoden för sammansatt ränta.

42 — Den omständigheten att Republiken Italien, i enlighet med principen om medlemsstaternas självbestämmanderätt i processuella frågor, tillämpar metoden för sammansatt ränta medan andra medlemsstater tillämpar metoden för enkel ränta innebär inte heller, till skillnad mot vad A2A har anfört, ett åsidosättande av principen om likabehandling. Principen om medlemsstaternas självbestämmanderätt i processuella frågor förutsätter nämligen att det kan finnas skillnader i hur mottagare av olagligt stöd behandlas i olika medlemsstater, vilka alltså inte befinner sig i jämförbara situationer, naturligtvis under förutsättning att skillnaderna i behandling inte inverkar menligt på unionsrättens verkan.